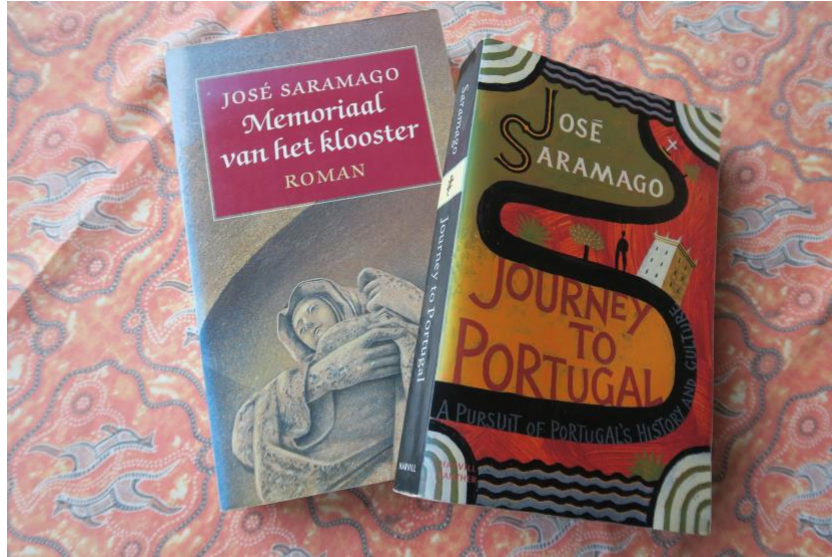

PARABELS VAN JOSÉ SARAMAGO

De roman begint met een koninklijk paringsceremonieel: het zijn hilarische pagina's te lezen hoe koning João V door een mengeling van mannelijke trots en een geslepen jezuïetentruc z'n land aan de rand van de afgrond brengt. In ruil voor een troonopvolger die maar niet komt, voldoet hij een megalomane belofte: de bouw van een klooster in Mafra dat grootser zal zijn dan het Spaanse Escorial, dat 1383 mensenlevens kost en betaald is met het goud uit de Braziliaanse kolonie. In het Portugal van de achttiende eeuw, dat nog gebukt gaat onder de terreur van de Inquisitie, leidt de kloosterbouw tot de ontwrichting van de Portugese economie: "Koningen met zulk een temperament zijn uitzonderlijk, maar in Portugal heeft het er nooit aan ontbroken". Met *Memoriaal van het klooster* heeft José Saramago een van de barokke meesterwerken van de Portugese literatuur geschreven: het is een kroniek van Portugal, gelardeerd met het lijden van de dwangarbeiders en het liefdesverhaal van Blimunda en Baltasar. Met zin voor ironie, filosofische beschouwingen en literaire fantasie gaat Saramago voortdurend op zoek naar het lot van de Portugezen. Zo heeft hij met zijn anti-Europese visie in *Het stenen vlot* een eigenzinnige metafoor gebruikt: met een grap van

de natuur laat hij niet enkel Portugal, maar het Iberisch schiereiland (dus ook grote buur Spanje) losscheuren van de rest van het continent, om drijvend als een eiland in de oceaan voor de Zuid-Amerikaanse kust te mijmeren over de identiteit van zijn vaderland. Op gelijkaardige manier vraagt hij zich in *De geschiedenis van het beleg van Lissabon* af hoe de geschiedenis er zou hebben uitgezien als de kruisvaarders in 1147 koning Afonso Henriques niet zouden geholpen hebben. Voortdurend spelen fictie en werkelijkheid een spel van vraag en antwoord.

De schrijver, die is geboren in 1922 in de Ribatejo in een gezin van landarbeiders, eigent zich als machinebankwerker en autodidact zowel de literatuur als het idioom van de arme boeren en arbeiders toe: zijn oeuvre en de soms ellenlange volzinnen zijn doorspekt met zegswijzen, volkswijsheden, verhalen en legenden uit het alledaagse leven. Als lid van de communistische partij is hij tijdens de Anjer-revolutie van 1974 adjunct-hoofdredacteur van de krant *Diário de Notícias*. Hij reist in opdracht, maar vooral gedreven door een "delirium van wil en verbeelding" door z'n land en schrijft het reisverslag *Viagem a Portugal* (vertaald als *Journey to Portugal*). Met de roman *Opgestaan van de grond*, een ode aan de landarbeiders van de Alentejo, breekt hij in Portugal door. *Memoriaal van het klooster* is een wereldwijd succes. Saramago is met Pessoa de belangrijkste schrijver van de

twintigste eeuw. Voor zijn oeuvre krijgt hij in 1998 de Nobelprijs Literatuur. Saramago vertelt geschiedenissen van Portugal, waarbij opvalt dat hij de mensen zonder naam, het volk, de boeren en de arbeiders een stem, een verhaal en een geschiedenis heeft gegeven. De romans vormen een eigenzinnige biografie van zijn land. Ze zijn aanbevolen lectuur bij een reis door Portugal, net zoals zijn afstandelijk reisverslag leest als voetnoten bij de trajecten tussen Valença do Minho en Cabo São Vicente.

In restaurant Martinho da Arcada aan de Praça do Commercio in Lissabon, waar Pessoa stamgast was, hangt een foto van Saramago die een boek signeert. Omringd door de attributen van

een kapstok en een bronzen gedenkplaat met des schrijvers naam, zit ik op dezelfde stoel als hij, nog altijd met dezelfde objecten aan de muur. Ik kijk naar de foto, zie een dubbelganger die op mijn stoel zit en lees een gids die me door zijn Portugal leidt. “Eu gosto deste pais”, schrijft hij: ik houd van dit land.

José Saramago,

-Memoriaal van het klooster, Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam, vertaald door Harrie Lemmens, 1990.

-Journey to Portugal, The Harvill Press, London, 2000.

Niet verschenen.